

Plan van aanpak
DUURZAME BEDRIJFSVOERING
GEMEENTE MIDDEN-GRONINGEN

2020

INHOUD

SAMENVATTING.....	1
1. INLEIDING.....	3
2. VASTGOED.....	5
3. WAGENPARK	8
4. BEDRIJFSAFVAL.....	12
5. INKOOP.....	14
BIJLAGEN.....	17

SAMENVATTING

Met de onlangs door de Raad vastgestelde Duurzaamheidsvisie Midden-Groningen zetten we een belangrijke stap richting een duurzame gemeente en gaan we de komende jaren concreet invulling geven aan diverse thema's in de gemeente Midden-Groningen. Tegelijkertijd gaan we ook aan de slag met de bedrijfsvoering van onze eigen gemeentelijke organisatie. Daarom is dit plan van aanpak 'Duurzame Bedrijfsvoering Gemeente Midden-Groningen' geschreven. Met dit plan geven we inzicht in de duurzaamheid van onze bedrijfsactiviteiten en welke ambities er zijn in het verder verduurzamen ervan. Naast onze voorbeeldfunctie is de feitelijke milieu-impact van de eigen bedrijfsvoering reden om snel aan de slag te gaan met de verduurzaming van onze eigen organisatie. Gemeenten bezitten het meeste vastgoed in Nederland en beheren daarnaast een groot deel van het Nederlandse wagenpark. Door zelf sterk in te zetten op verduurzaming van onze bedrijfsmatige activiteiten zijn wij een voorbeeld en aanjager voor bredere duurzame ontwikkeling binnen en buiten de gemeente. Dit doen we niet alleen door het stellen van eisen richting leveranciers en partners, maar door ook stimulering en samenwerking. Met de bouw van het nieuwe aardgasvrije gemeentehuis wordt onze duurzame koers al snel zichtbaar.

De meeste maatregelen voor het verduurzamen van onze bedrijfsactiviteiten horen specifiek bij een team/ afdeling. De teams worden nadrukkelijk uitgenodigd om duurzaamheid in hun planning & controlcyclus op te nemen. Dit is een groeiproces waarbij de eerste uitdaging zal zijn om in beeld te brengen waar we staan om van daaruit te gaan 'bouwen'. In dit proces van verduurzaming zijn managers de 'cultuurdragers' en is het aan de directie en de teamleiders om de 'duurzaamheidsboodschap' uit te dragen en op de agenda te houden.

We zijn ons bewust van de context waarin het groeiproces moet plaatsvinden. De werkdruk is hoog en bezuinigingen zijn noodzakelijk. De basisgedachte is om niet meer te doen, maar om zaken anders te doen. Daarbij is het streven zoveel mogelijk binnen de bestaande budgetten te opereren door slimmer te investeren. Veel maatregelen zullen op de lange termijn een kostenneutraal of -positief resultaat opleveren. Tegelijk zullen deze investeringen niet altijd binnen de huidige budgetten passen. Hier zal per maatregel een afweging van worden gemaakt.

Ons doel

Als gemeentelijke organisatie nemen wij onze verantwoordelijkheid in het minimaliseren van onze eigen negatieve impact op het milieu. De volgende hoofddoelen streven we na:

- Een duurzame vastgoedportefeuille zonder aardgas in 2035
- Een duurzaam wagenpark in 2030
- Vermindering van het bedrijfsafval en behoud van grondstoffen
- Maximaal maatschappelijk verantwoord inkopen

De maatregelen die voortkomen uit de bovengenoemde doelen zijn onder voorbehoud van beschikbare personele en financiële middelen. In dit plan beschrijven we hoe we willen verduurzamen op de volgende thema's:

1. Vastgoed

We zetten vol in op een aardgasvrije vastgoedportefeuille. Met het nieuwe gemeentehuis, dat op een warmtenet wordt aangesloten, komt dit doel snel dichterbij. 2035 lijkt verweg, maar met een gemiddelde vervangingstermijn van 15 tot 20 jaar van onderdelen en installaties, betekent dit dat op sommige zaken versneld afgeschreven moet worden. Er liggen grote opgaven voor de verduurzaming van ons vastgoed; een gedeelte van deze opgaven komt voort uit wettelijke verplichtingen. Inmiddels wordt al gewerkt aan de ontwikkeling van accommodatiebeleid, energiemonitoring en het DMJOP (duurzaam meer jaren onderhoudsplan). Met ingang van 2020 wordt de nieuwe energiemonitoring in gebruikgenomen. Hierbij is het belangrijk om de conditie van gebouwen en de plannen voor het gebruik ervan in kaart te brengen. In 2020 wordt het eerste Duurzaam Meerjaren Onderhoudsplan opgeleverd. Daarmee geven we aan hoe en waar we willen verduurzamen. Voor gebouwen uit de gemeentelijke vastgoedportefeuille is de volgende landelijke regelgeving van toepassing:

- Activiteitenbesluit (bij grootverbruikers verplicht uitvoeren van energiebeperkende maatregelen die zich binnen 5 jaar terugverdienen)
- Kantoren hebben voor 2023 verplicht minimaal energielabel C.

2. *Wagenpark*

Met ons wagenpark veroorzaken we veel uitstoot van CO₂: in totaal ongeveer 1014 ton CO₂ per jaar. Door het investeren in nieuwe technieken voor mobiliteit, zoals groengas en elektrisch vervoer, verlagen we geleidelijk de emissies van ons wagenpark. Voor de huidige collegeperiode 2018 – 2022 is €70.000 per jaar beschikbaar om 50% van ons wagenpark te verduurzamen. Het betreft hier voornamelijk personenauto's. Het aanbod in duurzame personenauto's wordt snel groter en goedkoper. De grootste uitdaging is het verduurzamen van de zware voertuigen, vanwege een beperkt aanbod in duurzame mobiliteitsoplossingen en zeer hoge investeringkosten van de huidige technieken. In 2030 willen we ons volledige wagenpark verduurzaamd hebben en geen gebruik meer maken van fossiele brandstoffen. We stellen voor om in 2020 een plan van aanpak verduurzaming wagenpark op te stellen, met onder andere een scan van het huidige wagenpark, een prognose van de huidige en toekomstige mobiliteitsbehoeften en een investeringsplan.

3. *Bedrijfsafval*

We produceren als gemeentelijke organisatie veel bedrijfsafval. Door het opstellen van het beleidsplan 'van afval naar grondstof' heeft de gemeente Midden-Groningen al een belangrijke stap gezet in de verduurzaming van onze omgang met afval. In dit plan wordt invulling gegeven aan verduurzaming het afvalstelsel in onze gemeente. Daarbij willen we ook een voorbeeld zijn voor onze inwoners en bedrijven. Nog dit jaar starten we met het opstellen van een richtlijn waarmee we op gestructureerde wijze de interne afvalstromen duurzamer inrichten. Het produceren van afval zal echter niet volledig voorkomen kunnen worden en hergebruik is niet altijd mogelijk; daarom gaan we op zoek naar manieren om zo goed mogelijk gebruik te maken van de reststromen. Door dit in samenwerking met externe partijen te doen geven we invulling aan de lokale circulaire economie. We onderzoeken welk milieuvriendelijk alternatief voor de kartonnen wegwerpbekers het best past in onze organisatie en vervangen met ingang van de nieuwe huisvesting de kleine prullenbakken bij elke werkplek voor recyclebakken op centrale plekken. Tot slot nemen we maatregelen om het papierverbruik te verminderen.

4. *Inkoop*

Met ons inkoopbudget heeft de gemeente veel regionale inkoopkracht. Deze inkoopkracht willen we gericht inzetten om (markt)partijen uit te dagen ons slimme, eerlijke en vernieuwende oplossingen te bieden die bijdragen aan een duurzame gemeente en eigen bedrijfsvoering. Met duurzaam inkopen maken we alle duurzaamheidsaspecten van inkoop structureel en expliciet. Het doel is een significante bijdrage te leveren aan het realiseren van onze economische-, sociale- en milieudoelstellingen. We leggen onze intentie en koers vast door het ondertekenen van het 'Manifest Duurzaam Inkopen'. In het nieuwe inkoop- en aanbestedingsbeleid is expliciet invulling gegeven aan MVI. Vervolgens integreren duurzaamheid in onze inkoopprocedures en (juridische) documenten en borgen randvoorwaardelijke aspecten in het inkoopbeleid. Daarnaast gaan we aan de slag om de titel 'Fairtrade gemeente' te behalen. Voor onze eigen organisatie betekent dat dat we invulling geven aan de inkoopvoorwaarden die voortkomen uit de campagne 'Fairtrade gemeente'.

1. INLEIDING

Het klimaat verandert in een hoog tempo. Een belangrijke oorzaak hiervan is de uitstoot van broeikasgassen zoals koolstofdioxide (CO₂). Het Rijk wil klimaatverandering tegengaan en heeft daarvoor een klimaatakkoord opgesteld. In 2023 moet 16% van de energie duurzaam zijn opgewekt en in 2030 moet Nederland 49% minder CO₂ uitstoten ten opzichte van 1990, 30% minder energie verbruiken. Overheidsorganisaties zijn ook verantwoordelijk voor hun eigen negatieve impact op het milieu. Gemeenten bezitten het meeste vastgoed in Nederland en beheren daarnaast een groot deel van het Nederlandse wagenpark. Gemeenten en andere overheidsinstanties zullen de komende jaren concreet invulling geven aan de transitie naar een duurzame bedrijfsvoering. In deze transitie vervult de overheid een voorbeeldfunctie voor haar burgers.

Duurzaamheid is ook voor de Gemeente Midden-Groningen belangrijk. We willen inwoners en bedrijven stimuleren om energie te besparen en meer duurzame energie op te wekken. Daarbij geven we zelf het goede voorbeeld door verantwoordelijkheid te nemen voor onze eigen schade aan het milieu. Hier zijn we al volop mee bezig. Zo is met de bouw van het nieuwe gemeentehuis koers gezet naar een volledig aardgasvrije vastgoedportefeuille en zijn we reeds begonnen met de voorbereidingen om de titel 'Fairtrade gemeente' te behalen. Met de duurzaamheidsvisie Midden-Groningen maken we een belangrijke stap richting een duurzame gemeente. Daarnaast sluit de duurzaamheidsvisie aan op de Duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Ook een meer duurzame bedrijfsvoering komt tegemoet aan een groot deel van deze ontwikkelingsdoelen.

Om ons vertrekpunt te bepalen, de voortgang te monitoren en onze prestaties te tonen, hebben we gegevens nodig die een compleet beeld geven van de duurzaamheid van onze bedrijfsvoering. Deze gegevens zijn tot op heden beperkt verzameld en/of inzichtelijk gemaakt. Extra aandacht zal in dit plan dan ook uitgaan naar het verzamelen van data, zodat in de toekomst beter gestuurd kan worden op basis van indicatoren zoals stroomverbruik, brandstofverbruik, bedrijfsafval en duurzaamheidsindicatoren in afspraken met leveranciers. Om de koers naar een duurzame organisatie te kunnen bepalen, zal informatie moeten worden samengebracht in een overkoepelend systeem, zoals de Milieubarometer: een veelgebruikte tool om de milieuprestatie van een organisatie te meten. Alleen dan kan in de breedte bepaald worden welke aanpassingen en investeringen de meeste milieuwinst opleveren en ons dichterbij een volledig duurzame organisatie brengen.

Bij het opstellen van dit plan is duidelijk geworden dat de gemeente Midden-Groningen op het gebied van duurzaamheid nog het nodige te doen heeft. Veelbelovend is wel dat al vrij snel na de herindeling nieuwe beleidsontwikkeling op gang is gekomen voor de verduurzaming van grote onderdelen van onze bedrijfsvoering. Zo wordt gewerkt aan een uitvoeringsbeleid voor de verduurzaming van ons vastgoed, energiemonitoring, duurzaam inkopen, verduurzaming van de interne afvalstromen en zijn concrete stappen gemaakt in het verduurzamen van ons wagenpark, met nieuwe elektrische- en groengasvoertuigen.

Bij het verduurzamen van onze bedrijfsactiviteiten zijn er onderwerpen die specifiek bij een team thuishoren (verduurzamen gemeentelijk vastgoed - team gebouwbeheer, duurzame inkoop - team inkoop etc.). De teams worden nadrukkelijk uitgenodigd om deze team-specifieke onderwerpen in hun planning & controlcyclus op te nemen (jaarplannen, ontwikkelen monitoring, verslaglegging voortgang). Dit is een groeiproces waarbij de eerste uitdaging zal zijn om in beeld te brengen waar we staan om van daaruit te gaan 'bouwen'. In het proces van verduurzaming van onze bedrijfsvoering zijn managers de 'cultuurdragers'. Het is aan de directie en de teamleiders om de 'duurzaamheidsboodschap' uit te dragen en op de agenda te houden. Uiteindelijk groeien we hierin toe naar de situatie waarin duurzaamheid een vanzelfsprekend onderdeel van ieders werk is: een ieder is immers specialist op zijn of haar vakgebied en heeft daarmee het beste zicht op wat er binnen zijn of haar vakgebied mogelijk is aan duurzame ontwikkeling.

Deze gedrags- en cultuurverandering vraagt om een inspanning van elke individuele medewerker. Hierbij is het devies:

Bottom up organiseren, top-down faciliteren.

De nieuwe huisvesting in Hoogezand creeërt een natuurlijk moment om duurzaamheid onder de aandacht te brengen en om nieuwe maatregelen te starten. Met de toepassing van de Sustainable Development Goals (SDG's), zoals beschreven in de duurzaamheidsvisie Midden-Groningen, bieden we het raamwerk dat nodig is om duurzaamheid organisatiebreed op de kaart te zetten en inzichtelijk te maken.

Wat de werkcapaciteit en financiën betreft moeten we reëel zijn. De werkdruk is hoog en er dient flink bezuinigd te worden. Dit maakt dat we zorgvuldige afwegingen moeten maken over onze doelstellingen en ambities. De basisgedachte daarbij is om niet meer te doen, maar om zaken anders te doen en daarmee kostenneutraliteit na te streven. Daarbij is het streven zoveel mogelijk binnen de bestaande budgetten te opereren door slimmer te investeren. Veel maatregelen zullen op de lange termijn een kostenneutraal of -positief resultaat opleveren. Indien extra investeringen onvermijdelijk blijken zal via de reguliere weg om extra budget gevraagd moeten worden. Om de kostenneutraliteit (op termijn) daarbij zoveel mogelijk overeind te houden dient een goede inschatting gemaakt te worden van de (eventuele) terugverdientijd.

2. VASTGOED

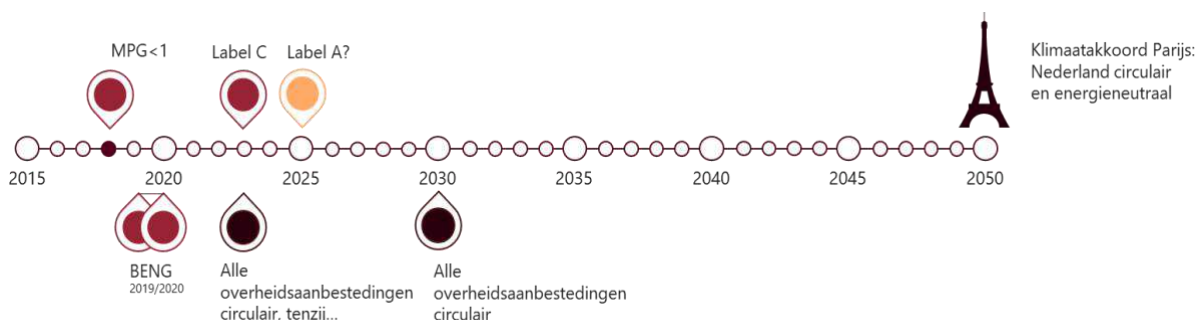
Gemeenten bezitten bij elkaar opgeteld het meeste vastgoed in Nederland. Het verbruik van elektriciteit en gas van het gemeentelijk vastgoed veroorzaakt de grootste uitstoot van CO₂ binnen een gemeentelijke organisatie. De doelstellingen uit het klimaatakkoord maken dat we hard aan de slag moeten met onze eigen vastgoedportefeuille, waarbij we tevens een belangrijke voorbeeldfunctie hebben: het zal het vertrouwen in de gemeente ten goede komen wanneer we aan inwoners laten zien dat we onze interne organisatie actief verduurzamen. Daarnaast heeft de gemeente Midden-Groningen ook de verplichting als bevoegd gezag om wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid te handhaven. Om invulling te geven aan onze eigen ambities en de geldende wet- en regelgeving op het gebied van verduurzaming van ons vastgoed, wordt in 2020 nieuwe software voor energiemonitoring in gebruik genomen en wordt het MJOP (meerjaren onderhoudsplan) omgebouwd naar een DMJOP (duurzaam meerjaren onderhoudsplan). De planning van nieuwe activiteiten binnen het vastgoedbeheer is afhankelijk van een nog op te stellen accommodatiebeleid. Hierin wordt per gebouw beschreven wat de plannen zijn voor het gebruik van het gebouw en het aanhouden of afstoten ervan. Het accommodatiebeleid maakt strategische planning in de verduurzaming van het vastgoed mogelijk. Het opstellen van het accommodatiebeleid is nog niet gestart. Aangezien verdere planvorming hiervan afhankelijk is, is het noodzakelijk het accommodatiebeleid snel gereed te hebben.

Door het upgraden van de MJOP naar een DMJOP wordt een groot deel van de kosten voor verduurzaming inzichtelijk. Opgemerkt dient te worden dat tussentijdse bijstelling van het DMJOP als gevolg van veranderende technieken of (functionele) status van gebouwen nodig zal zijn.

Om deze grote opgave enigszins overzichtelijk te houden kan gekozen worden voor een aanpak per functiegroep: bijvoorbeeld eerst de gemeentelijke huisvesting, daarna gebouwen die in stand moeten worden gehouden vanuit een wettelijke verplichting, zoals onderwijshuisvesting en gymzalen en vervolgens de sportaccommodaties en zo verder. De rode draad hierin is: van grof naar fijn. Dit doen we aan de hand van het DMJOP, dat vanaf 2020 jaarlijks wordt bijgesteld. Gebruikers van een gebouw kunnen in het traject van verduurzaming worden meegenomen om op die manier hun betrokkenheid bij de verduurzaming te vergroten. Verduurzaming kan, en moet in sommige gevallen, ook leiden tot een verbetering van het binnenklimaat van de gebouwen. Vanuit de jaarbrief wordt door Team Gebouwenbeheer inzichtelijk gemaakt welke verduurzamingsprojecten voor het komende jaar voor uitvoering gepland staan.

Waar willen we naartoe?

1. Voldoen aan de vastgestelde wet- en regelgeving

Figuur 1: Doelstellingen verduurzaming gebouwen

De afgelopen jaren is veel regelgeving opgelegd aan gebouweigenaren om te komen tot verduurzamingsmaatregelen. De verwachting is dat de komende jaren de regelgeving verder zal worden aangescherpt en meer nadruk op handhaving komt te liggen. Op veel gebouwen uit de gemeentelijke vastgoedportefeuille is de geldende regelgeving van toepassing, waaronder:

- Activiteitenbesluit (bij grootverbruikers verplicht uitvoeren van energiebeperkende maatregelen die zich binnen vijf jaar terug verdienen)
- Kantoren voor 2023 verplicht minimaal energielabel C

2. Een hoger comfort en betere functionaliteit

Gebruikers, ook die in gemeentelijke gebouwen, stellen steeds hogere eisen aan hun huisvesting. Niet alleen op het gebied van comfort en functionaliteit, maar ook op het gebied van duurzaamheid. We willen alle werknemers een gezonde en prettige werkomgeving kunnen bieden. Deze behoefte sluit voor een groot deel aan op de plannen tot verduurzaming van de huisvesting.

3. Alle gebouwen van het aardgas af

Het uitfaseren van aardgas als energiebron voor de verwarming van gebouwen zal om een forse investering vragen: overstappen op nieuwe verwarmingsmethoden is voor veel utiliteitsgebouwen en kantoren zeer ingrijpend. Biogas en waterstof kunnen een belangrijk alternatief voor de huidige verwarming door aardgas vormen. Veel investeringen aangaande deze transitie kunnen gedaan worden als vervanging van energieverbruikende installatieonderdelen aan de orde is. Is bijvoorbeeld een gasgestookte CV-ketel aan vervanging toe, dan onderzoeken we welke duurzamere alternatieven er zijn voor die specifieke installatie of dat gebouw. Ervan uitgaande dat de meeste installatieonderdelen een afschrijving kennen van vijftien jaar betekent dat dat de hele verduurzamingsslag ook minstens vijftien jaar zal duren. Extra investeringen zijn nodig om het proces te versnellen en daarmee aan de gestelde wet- en regelgeving te kunnen voldoen. We verkennen welke financieringsmogelijkheden er zijn om duurzaamheidsinvesteringen mogelijk te maken en zoeken samenwerking met andere gemeenten en instanties.

4. Voldoende personele capaciteit

Voor de voorbereiding, uitvoering en monitoring van duurzaamheidsmaatregelen zal voldoende personele capaciteit aanwezig moeten zijn. Veel van de huidige personele capaciteit wordt nu ingezet voor uitvoerende zaken en korte termijn planning. Waar mogelijk zal binnen de reguliere budgetten extra capaciteit moeten worden vrijgemaakt om de aankomende, verplichte, opgaven goed te kunnen plannen en organiseren.

Uitvoering

Naast de inspanning omtrent energieverbruik en –opwekking streven we ernaar het aantal onderhoudsactiviteiten in en rond de gebouwen tot een minimum te beperken door slimme keuze van materialen en installatieonderdelen. Dit vraagt veelal een hogere investering bij vervanging, maar kan door de lagere onderhoudskosten worden terugverdiend gedurende de levensduur van het onderdeel. Bedrijven die het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed uitvoeren moeten geprikkeld worden met duurzame oplossingen te komen. Team Gebouwenbeheer heeft in dit proces een sleutelrol. Zij kennen de gebouwen en hun gebruikers, weten welke partij geschikt is voor een specifieke klus en kunnen de uitvoerende partijen prikkelen net dat stapje meer te zetten om tot een beter resultaat te komen.

In grote lijnen moeten de volgende stappen gemaakt worden om tot verduurzaming van ons vastgoed te komen:

1. Monitoring en bijsturing, de basis op orde

We brengen in kaart wat de huidige staat en het energieverbruik van onze gebouwen is en waar de zwakke plekken zitten. Welke gebouw- en installatiedelen hebben een negatieve impact op het energieverbruik en het binnenklimaat? Door actieve energiemonitoring wordt het mogelijk om het energieverbruik over een etmaal of langere periode te bekijken. Waar het verbruik afwijkt van het normale patroon kan sneller dan voorheen ingegrepen worden, bijvoorbeeld door de stooktijden van de cv-installatie aan te passen of luchtbehandelingskasten alleen te laten draaien wanneer het nodig is. Ook om te borgen dat de aangebrachte duurzaamheidsmaatregelen optimaal toegepast worden is het noodzakelijk de gebouwen te blijven monitoren. Gebruikers kunnen terugvallen in oude gewoonten of installaties raken ontregeld waardoor meer energie verbruikt wordt. Door het analyseren van het energieverbruik van gebouwen kan waar nodig worden ingegrepen.

2. *Gebouwen en installaties aanpakken*

Aan de hand van de MJOP (meerjaren onderhoudsplanning) kan bepaald worden bij welk gepland onderhoud een verduurzamingslag gemaakt kan worden. De MJOP wordt hiervoor omgebouwd naar een DMJOP (Duurzame Meerjaren Onderhouds Planning). De RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) heeft een leidraad opgesteld om van een MJOP naar een DMJOP te komen. Een overzicht van de belangrijkste succesfactoren is te vinden in bijlage 1. Door het DMJOP te volgen en onderdelen van gebouwen te vervangen op een natuurlijk moment (einde levensduur), kunnen de kosten voor verduurzaming over vele jaren worden afgeschreven.

Per gebouw kan gekeken worden of het toepassen van alternatieve energiebronnen (PV-panelen op gebouwen of in zonneparken, gebruik van warmtenet, aardwarmte) mogelijk is. Nieuwe technieken kunnen in een pilot project op kleine schaal getest worden om te kijken of toepassing op grote schaal voor het gemeentelijk vastgoed, of delen daarvan interessant is.

Met de ambitie om in 2035 op deze wijze tot een duurzame vastgoedportefeuille zonder aardgas te komen kan dit er ook toe leiden dat het niet langer rendabel is om nog in bepaalde vastgoedobjecten te investeren. Dit kan betekenen dat overwogen moet worden sommige vastgoedobjecten vroegtijdig af te stoten.

Wat gaan we doen?

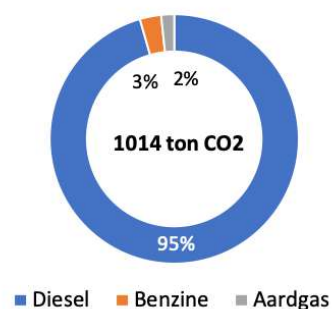
- Met ingang van 2020 is de nieuwe energiemonitoring in gebruikgenomen.
- Het streven is in 2020 het eerste Duurzaam Meerjaren Onderhoudsplan op te leveren.

3. WAGENPARK

Overheden zijn door het gezamenlijke inkoopvolume belangrijke aanjagers van groene groei en innovatie in mobiliteit. Door innovatieve, duurzame producten te stimuleren, kan de overheid een belangrijke rol spelen in de marktintroductie van nieuwe producten, zoals Euro-6 norm, waterstof, elektrische kranen en elektrische personenauto's. Door in te zetten op preventieve maatregelen en schone vervoersmiddelen verbetert de gemeente lokale luchtkwaliteit, wordt de negatieve impact op het milieu verkleind en vervult zij een voorbeeldfunctie voor inwoners, bedrijven en de eigen medewerkers.

Het huidige wagenpark van de gemeente Midden-Groningen bestaat uit 84 voertuigen, waaronder personenauto's, bestelauto's, vuilniswagens en vrachtauto's. Inclusief voertuigen zonder kenteken, zoals tractoren en veegwagens bestaat het wagenpark uit 109 voertuigen. Het grootste deel van het wagenpark rijdt op diesel. In 2018 is er 315.200 liter brandstof verbruikt, waarvan 95% diesel. Daarmee heeft het wagenpark van de gemeente Midden-Groningen in 2018 een CO₂-uitstoot van 1014 ton veroorzaakt¹. Met de onlangs aangeschafte duurzame auto's bestaat het 'duurzame' wagenpark nu uit drie elektrische personenauto's en zeven auto's op aardgas. Voor de verduurzaming van het wagenpark is gedurende de huidige collegeperiode 2018 – 2022 een budget beschikbaar gesteld van € 70.000 per jaar. Het is de bedoeling 50% van het wagenpark tijdens deze collegeperiode te verduurzamen. Hiervoor zullen zoveel mogelijk natuurlijke vervangingsmomenten gekozen worden.

CO₂-uitstoot wagenpark Midden-Groningen

Waar willen we naartoe?

Met de volgende doelen gaan we concreet aan de slag met het verduurzamen van het wagenpark:

1. Een duurzaam wagenpark in 2030

Midden-Groningen wil een duurzaam wagenpark dat geen gebruik meer maakt van fossiele brandstoffen. Er is €70.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de huidige collegeperiode om 50% van het wagenpark te verduurzamen. Deze 50% betreft personenauto's, welke relatief eenvoudig en betaalbaar te vervangen zijn voor een equivalent op groengas of stroom. Het vervangen van de zwaardere voertuigen, zoals vuilniswagens, is op dit moment nog zeer kapitaalintensief en het aanbod aan duurzame alternatieven is beperkt. Dit aanbod zal naar alle waarschijnlijkheid de komende tien jaar vergroot worden en de kosten verlaagd. We verwachten daarom dat het mogelijk is om in 2030 een volledig duurzaam wagenpark te hebben, zonder gebruik van fossiele brandstoffen.

2. Minder kilometers

Op periodieke basis wordt beoordeeld welke mogelijkheden er zijn om het aantal zakelijke kilometers verder terug te dringen. Dit kan in het geval van dienstreizen onder andere door het stimuleren van alternatieve vervoersmiddelen, zoals de elektrische fiets voor kleinere afstanden.

3. Sterk wagenparkbeheer

Om invulling te geven aan de verduurzaming van het wagenpark, moet het wagenparkbeheer op een meer strategische wijze worden uitgevoerd. Gedeeltelijk kan dat worden bereikt door samenwerking te zoeken met omliggende gemeenten, bijvoorbeeld in de aanbestedingen en aanvraag van subsidies. Tegelijk zal ook intern, vooral in het voortraject van verduurzaming, extra personele capaciteit en expertise nodig zijn om te komen tot een zorgvuldig samengesteld plan voor de verduurzaming van het wagenpark.

¹ Alle berekeningen van CO₂-uitstoot zijn op basis van Greendeal CO₂-emissiefactoren (<https://www.co2emissiefactoren.nl/>)

Uitvoering

Korte termijn

1. Plan van aanpak verduurzaming wagenpark

Om te kunnen beginnen met de verduurzaming van het wagenpark wordt in 2020 een plan van aanpak verduurzaming wagenpark opgesteld, met onder andere een scan van het huidige wagenpark, een prognose van de huidige en toekomstige mobiliteitsbehoeften en een investeringsplan.

2. Meer laadpalen bij gemeentehuizen- en werven

Een toenemend aandeel auto's in Nederland is elektrisch. Voor medewerkers, bezoek en het eigen wagenpark is het belangrijk dat er voldoende laadpalen zijn bij de gemeentehuizen en -werven. De dekking van de huidige laadinfrastructuur is onvoldoende en een barrière in de verdere toepassing van elektrisch vervoer voor de gemeentelijke diensten.

3. Zichtbaar maken van ons duurzame wagenpark

Langzaam zal het aantal duurzame voertuigen in ons wagenpark toenemen. Om een voorbeeldrol te kunnen vervullen zal het verduurzamen van ons wagenpark ook zichtbaar moeten worden. Een eenvoudige oplossing hiervoor is het aanbrengen van bestickering op de betreffende voertuigen die laat zien dat het om een duurzaam voertuig gaat. Bijvoorbeeld met een tekst als "dit voertuig rijdt op ...".

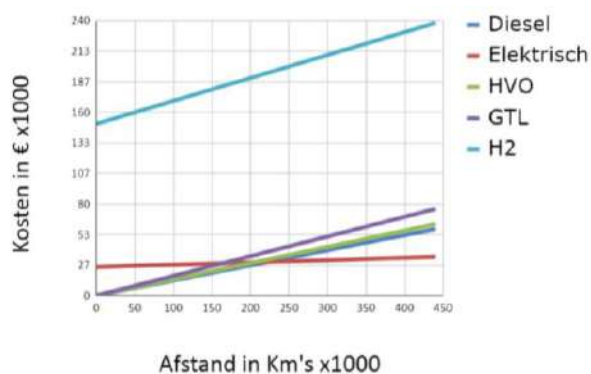
4. Elektrisch gereedschap

Niet alleen voertuigen geven CO₂-uitstoot, ook gereedschappen en machines, zoals bosmaaiers en bladblazers stoten CO₂ en fijnstof uit. Er is steeds meer aanbod op de markt in elektrische varianten van professionele gereedschappen. Waar mogelijk worden afgeschreven gereedschappen nu al zoveel mogelijk vervangen voor een elektrisch alternatief. Naast het wegnemen van emissies zorgen elektrische gereedschappen ook nog voor aanzienlijk minder geluid en trilling, wat zowel wenselijk is voor de omgeving als de medewerkers die er mee moeten werken.

Middellange termijn

1. Waterstof en elektrisch

Wanneer een voertuig aan het einde van zijn levensduur vervangen moet worden zijn meerdere alternatieven voor fossiele brandstof beschikbaar die mogelijkheden bieden voor het verduurzamen van het wagenpark. Rijden op waterstof en elektrisch rijden bieden op dit moment de meeste milieuwinst in het verduurzamen van het wagenpark, maar kennen nog hoge investeringskosten. Een vrachtwagen, zoals de gebruikte Iveco Trakker, is ongeveer 250% duurder wanneer deze wordt omgebouwd naar waterstof. Elektrische opties voor dergelijke zware voertuigen zijn beperkt beschikbaar. De keuze in elektrische personenauto's neemt wel snel toe. Deze zijn in 2019 ongeveer 140% duurder dan een vergelijkbaar brandstofvoertuig. In 2020 en 2021 komen al elektrische personenauto's op de markt die goedkoper zijn dan de brandstofversie van hetzelfde model. De prijs per kilometer van elektrische voertuigen is echter flink lager dan alle andere alternatieven. In de grafiek hiernaast zijn de gebruikskosten per kilometer van de verschillende opties weergegeven op basis van een berekening voor een Volkswagen Transporter. Hierbij zijn de meerkosten bij elektrisch rijden en rijden op waterstof meegeteld. Duidelijk is dat elektrisch rijden (rode lijn) op de lange termijn de goedkoopste optie is. Wanneer groene stroom gebruikt wordt is een elektrisch voertuig ook het minst schadelijk voor klimaat en gezondheid (zie bijlage 2)².

Figuur 2: Kostenvergelijking brandstof + investering voor VW transporter

De laadinfrastructuur is op het moment nog niet dekkend om alle vervoersbewegingen van de gemeente met elektrische voertuigen uit te voeren. De gemeente zal de komende jaren aan de slag blijven met de verbetering van de laadinfrastructuur, niet alleen voor de eigen activiteiten, maar ook voor inwoners en bedrijven. De actieradius van elektrische voertuigen is mogelijk niet altijd toereikend. Bijvoorbeeld bij zware voertuigen, zoals vuilniswagens, die veel kilometers op een dag maken. Voor deze voertuigen kan waterstof een oplossing bieden. Waterstofvoertuigen zijn op het moment echter nog zeer kostbaar en daarnaast is er geen waterstoftankstation in de gemeente. Op de korte termijn zal de nadruk daarom liggen op groen gas, elektrisch rijden en eventueel duurzame dieselbrandstoffen, terwijl wordt gewerkt aan de infrastructuur voor waterstof. De ontwikkeling van een waterstoftankstation geeft de gemeente, maar ook bedrijven en inwoners, de kans om de toepassing van waterstof verder uit te breiden. Daarbij kan de opwekking van waterstof uit energie van grote zonneparken een oplossing bieden in de balancering van het stroomnet. Deze ontwikkelingen kunnen in de toekomst mogelijk zorgen voor een meer aantrekkelijke businesscase voor waterstofvoertuigen en door de inzet van lokale bedrijven ook zorgen voor meer werkgelegenheid. Op dit moment zijn er nog onvoldoende voertuigen in omloop om een waterstoftankstation rendabel te maken. Wanneer Midden-Groningen ook lokaal waterstof wil gaan afnemen wordt de afzetmarkt vergroot, waarmee rendabele ontwikkeling van waterstoftankstations in de gemeente dichterbij komt.

De gemeente Groningen is een project gestart met een bedrijf uit Midden-Groningen, om voertuigen van fossiele brandstoffen om te bouwen naar waterstofvoertuigen. We onderzoeken of de gemeente Midden-Groningen hierbij kan aanhaken.

2. Alternatieve brandstoffen

Vanwege beperkingen in gebruik, techniek of kosten van voertuigen op waterstof of stroom kunnen overgangsmaatregelen worden overwogen. Diesel is de meest schadelijke brandstof voor mens en milieu die we als gemeente gebruiken en met 95% ook de meest gebruikte brandstof is. De transitie van gewone diesel naar duurzame alternatieven heeft om deze reden de hoogste prioriteit. In bijlage twee worden de effecten op klimaat en gezondheid per type brandstof weergegeven.

² Effecten op gezondheid en klimaat per brandstof, NMF

Er zijn momenteel twee alternatieven beschikbaar voor gewone diesel, namelijk HVO (Hydrotreated Vegetable Oil), ook wel blauwe diesel genoemd, en GTL (Gas to Liquid). Beide dieselbrandstoffen zijn geschikt voor toepassing zonder aanpassingen aan het voertuig. Het belangrijkste verschil is dat HVO volledig wordt gemaakt van hernieuwbare grondstoffen en reststromen zoals frituurvet, waardoor het fossielvrij is. In tegenstelling tot GTL, dat wordt gemaakt uit aardgas. Daardoor heeft HVO 89% minder CO₂-uitstoot dan gewone diesel³. GTL heeft een 4% lagere CO₂-uitstoot. HVO is een oplossing om op de korte termijn bestaande dieselveertuigen in het gemeentelijk wagenpark te verduurzamen. HVO is per liter iets duurder dan gewone diesel en is in 2019 nog niet beschikbaar bij tankstations in de omgeving van Midden-Groningen. Verschillende leveranciers bieden een HVO opslagtank op locatie. We gaan onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor de toepassing van HVO voor Midden-Groningen. Een ander alternatief is het ombouwen of vervangen van kleine voertuigen naar een biogas variant. Het meest voordelig is het ombouwen van een voertuig als het bijna is afgeschreven, waardoor deze nog een tweede leven kan krijgen. Ook milieu-technisch biedt dit voordelen, omdat de productie van een nieuw voertuig ook weer milieukosten met zich meebrengt.

3. Gedeeltelijk elektrificeren van zware voertuigen

Het ombouwen van voertuigen naar waterstofvoertuigen of het elektrificeren van het wagenpark vraagt om grote investeringen, vooral bij zware voertuigen zoals vuilniswagens. Om toch een eerste stap richting verduurzaming van vrachtwagens te kunnen maken, is het mogelijk om gedeeltelijk gebruik te maken van elektrisch aangedreven onderdelen, zoals de kraan van een vrachtwagen. Dit zorgt naast minder brandstofverbruik ook voor minder lawaai en luchtverontreiniging tijdens stilstand, omdat de motor niet meer hoeft te draaien. Het combineren van een dergelijke oplossing met de toepassing van blauwe diesel is een kosten- en tijdsefficiënte methode om de huidige zware voertuigen te verduurzamen en de voertuigen niet vroegtijdig te hoeven afschrijven.

4. Monitoring van het wagenpark

Met goede monitoring kunnen we beter de milieu-impact van onze activiteiten in beeld krijgen en wordt het makkelijker om beslissingen te nemen in het verduurzamen van onze gemeente. Voor ons wagenpark betekent deze monitoring het systematisch verzamelen van betrouwbare gegevens over brandstofverbruik en gereden kilometers van het eigen wagenpark. Huidige brandstof- en kilometergegevens worden bijgehouden met behulp van een tankpas. Voor informatiebeheer van het hele wagenpark wordt gebruik gemaakt van de software Repond. In dit systeem kunnen alle partijen die vanuit verschillende rollen te maken hebben met het wagenpark van de gemeente informatie invoeren en ophalen. Het invoeren van informatie wordt op het moment nog niet door alle partijen even goed gedaan. Samen met de betrokken partijen zal worden gekeken hoe de wagenparksoftware compleet, foutloos en beheersbaar gebruikt kan worden.

Wat gaan we doen?

- Het streven is in 2020 een plan van aanpak op te leveren voor verduurzaming van het wagenpark.
- We onderzoeken de mogelijkheid om HVO toe te passen in het wagenpark.
- Bij de aanschaf van nieuwe gereedschappen wordt de voorkeur gegeven aan een elektrische variant indien deze beschikbaar is.
- We maken ons duurzame wagenpark zichtbaar, bijvoorbeeld door het aanbrengen van stickers “deze auto rijdt op...”

³ Milieubarometer, openbare CO₂-footprints, 2019. <https://www.milieubarometer.nl/CO2-footprints/co2-footprint/actuele-co2-parameters-2015/>

4. BEDRIJFSAFVAL

Om duurzamer om te gaan met afval is in 1979 de ladder van Lansink geïntroduceerd.⁴ Voortbordurend hierop zijn de acht R's bedacht als leidraad, te zien in de figuur hiernaast⁵. Deze leidraad is ook terug te vinden in het In 2018 vastgestelde beleidsplan 'van afval naar grondstof'. Met dit plan werkt Midden-Groningen aan de continue vermindering van de hoeveelheid restafval per inwoner en vergroting van het aandeel afval dat gerecycled wordt, met als einddoel om het verlies van grondstoffen zo ver mogelijk terug te dringen. Daarmee past de afvalinzameling en –verwerking van Midden-Groningen binnen een circulaire economie en sluit daarmee aan op het in 2015 vastgestelde EU-actieplan voor een circulair Europa en het uitvoeringsprogramma circulaire economie 2019 – 2023 van de Rijksoverheid. Vanuit de verantwoordelijke afdelingen IBOR en Facilitair is in 2019 een werkgroep opgericht die de kaders en ambities van het afvalbeleidsplan gaat toepassen op de interne afvalstromen. Op de verschillende werklocaties van de gemeente wordt nu alleen papier en restafval gescheiden, met enkele afwijkingen per locatie, bijvoorbeeld in de inzameling van PMD of groenafval.

Waar willen we naartoe?

Het doel van de werkgroep is om te komen tot volledig duurzame afvalinzameling. Dit wordt onder andere bereikt door:

1. Een duidelijke richtlijn

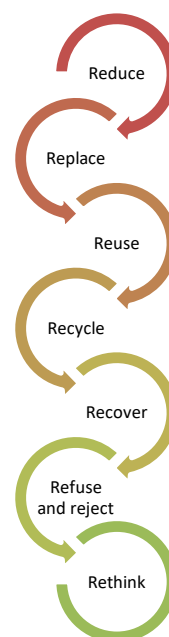
Door een richtlijn te implementeren over de omgang met afval, willen we op gestructureerde wijze de interne afvalstromen duurzamer inrichten. De richtlijn zal onder meer bijdragen aan goede afvalscheiding en het elimineren van wegwerpverpakkingen en -producten, door zowel de organisatie als de medewerkers zelf. Hierdoor zullen restafvalbakken naast werkplekken uiteindelijk overbodig raken.

2. Een goed voorbeeld

Wat vanuit het afvalbeleidsplan verwacht wordt van inwoners en bedrijven, moeten we ook zelf doen. We nemen daarom onze verantwoordelijkheid voor de invloed die we als organisatie hebben op het milieu en de samenleving. Het belang van afvalvermindering en een duurzame afvalverwerking beter bekend maken in de organisatie is een belangrijke eerste stap. Vervolgens laten we ook naar buiten zien op welke wijze Midden-Groningen de interne afvalstromen de komende jaren gaat verduurzamen, om zo bedrijven en inwoners te inspireren en te motiveren in actie te komen.

3. Een circulaire organisatie

Niet alle afvalstromen zijn tot een nulpunt te verminderen. Het afval dat gescheiden wordt ingezameld geven we daarom een zo duurzaam mogelijk nieuwe bestemming, met zo min mogelijk vernietiging van grondstoffen. Met het toepassen van een LCA (levenscyclusanalyse) wordt het mogelijk een goede keuze te maken tussen de verschillende producten met als doel minder verlies van grondstoffen.

Figuur 3: De 8 R's voor een circulaire economie

Figuur 4: Van lineaire economie van naar circulaire economie

⁴ Motie-Lansink c.s., 1979

⁵ http://en.envirocitiesmag.com/articles/pdf/waste_management_eng_art2.pdf

Uitvoering

1. Afval buiten de deur houden

Door eenvoudige aanpassingen willen we het binnenkomend afval tot een minimum beperken. Dit willen we onder andere bereiken door met leveranciers in gesprek te gaan over het gebruik van retourverpakkingen en het elimineren van wegwerpverpakkingen. Ook medewerkers dragen een verantwoordelijkheid om minder afval mee te brengen, zoals voorverpakt voedsel.

2. Van veel prullenbakken naar een klein aantal recyclingstations

We werken toe naar een situatie waarbij er geen prullenbakken meer nodig zijn bij elke werkplek, maar enkel nog recyclebakken op centrale plekken. Dit is mogelijk wanneer medewerkers zelf geen wegwerpverpakkingen meer meenemen en vanuit de organisatie alleen nog herbruikbare of recyclebare producten worden aangeboden. Uiteindelijk zullen er alleen nog centrale inzamelbakken zijn voor papier, GFT, kunststof, restafval en eventueel papieren wegwerpbekers. Hiervoor is goede voorlichting en communicatie nodig tussen de organisatie en het personeel. Deze oplossingen zijn praktisch gezien eenvoudig om te implementeren, maar vragen aanpassing van de cultuur op de werkvloer. Het meenemen van de organisatie bij de invoering van dergelijke oplossingen is een punt van aandacht.

3. Papierloos werken

Met 28% bestaat een groot deel van het gescheiden afval bij overheidskantoren uit papier en karton. Daarnaast zit er nog tot 10% papier in het restafval⁶. We willen het papierverbruik binnen de organisatie verminderen. Hiervoor worden de printers standaard ingesteld op dubbelzijdig printen. De wijze waarop kartonnen drinkbekers nu worden gebruikt is niet duurzaam omdat het verlies van grondstoffen groot is. We onderzoeken wat een passend alternatief is waarbij de milieu-impact zo laag mogelijk is. Hierbij is te denken aan volledig herbruikbare bekertjes of recyclebare wegwerpbekers met een zo klein mogelijke grondstofvernietiging.

4. Recycling

Onvermijdelijk zal er na alle maatregelen nog steeds afval ontstaan. Deze resterende afvalstromen kunnen op uiteenlopende wijzen worden hergebruikt of gerecycled. Een voorbeeld hiervan is de recycling van kartonnen wegwerpbekers tot toiletpapier. Goede afvalscheiding is noodzakelijk om materialen en grondstoffen opnieuw te kunnen gebruiken. In bijlage 3 is een inventarisatie te vinden van voorbeeldprojecten van andere gemeenten.

Figuur 5: scheiding bedrijfsafval overheidskantoren, Stichting Stimular 2016

Wat gaan we doen?

- Een interne werkgroep onderzoekt de mogelijkheden voor vermindering en recycling van ons bedrijfsafval.
- We gaan in gesprek met leveranciers om te bepalen hoe we de hoeveelheid gebruikt verpakkingsmateriaal kunnen verminderen.

Laaghangend fruit/ suggesties

- We zoeken een passend milieuvriendelijk alternatief voor de kartonnen wegwerpbekers.
- Met ingang van de nieuwe huisvesting zijn kleine prullenbakken bij elke werkplek vervangen voor recyclebakken op centrale plekken.
- De printers worden standaard ingesteld op dubbelzijdig printen.

⁶ Rapport: Kansen voor minder restafval bij overheidsorganisaties, Stichting Stimular 2016

5. INKOOP

Als gemeente hebben we met het inkoopbudget veel regionale inkoopkracht. Deze inkoopkracht willen we gericht inzetten om (markt)partijen uit te dagen ons slimme, eerlijke en vernieuwende oplossingen te bieden die bijdragen aan een duurzame gemeente en eigen bedrijfsvoering. Het doel is een significante bijdrage te leveren aan het realiseren van onze economische-, sociale- en milieudoelstellingen. Het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016-2020 van de Rijksoverheid wordt de leidraad voor de ontwikkeling van maatschappelijk verantwoord inkopen (hierna: MVI) binnen Midden-Groningen. Door team Inkoop wordt in 2019 verder invulling gegeven aan duurzame inkoop in onze organisatie. In het nieuwe inkoop- en contractmanagementbeleid van Midden-Groningen zijn de volgende MVI-onderwerpen nader uitgewerkt:

- Social Return
- Milieuvriendelijk
- MKB-vriendelijk
- Biobased
- Circulair
- Internationale sociale voorwaarden
- Innovatie

De prestatie monitoring van leveranciers, met het oog op overeengekomen duurzaamheidsdoelstellingen, is nog geen vanzelfsprekendheid. Om meer maatschappelijke, economische en ecologische waarde te creëren via inkoop is het belangrijk dat we sturen op duurzame resultaten door controleerbare afspraken.

Waar willen we naartoe?

Figuur 6; de integratie van duurzaamheid in het inkoopproces

1. We ondertekenen het 'manifest MVI'. Ondertekenaars van het Manifest MVI stellen binnen zes maanden na ondertekening een eigen MVI-actieplan op. In dit actieplan wordt ten minste aandacht besteed aan de volgende aspecten: welke ambities heeft de organisatie, waar kan de meeste impact worden behaald, hoe worden marktpartijen aangemoedigd en uitgenodigd tot het leveren van duurzame en innovatieve producten, contractmanagement en tot slot, hoe veranker je maatschappelijk verantwoord opdrachtgeverschap in de hele organisatie.⁷
2. Met een integrale aanpak sturen we op duurzame resultaten en controleerbare afspraken. Goede prestatie monitoring begint bij concrete en meetbare afspraken en eisen.
3. Waar mogelijk zal biobased worden ingekocht. Voorbeelden van beschikbare biobased producten zijn verkeersborden, straatmeubilair en koffiebekers.

⁷ Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, PIANOo, 2019

4. Waar mogelijk gaan we het hergebruik van materialen en afvalreductie vereisen bij inkopen en aanbestedingen.
5. We zetten in op Social Return on Investment. Het helpen van mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt is een belangrijk aandachtspunt in onze gemeente. Binnen de gemeente is Social Return nader uitgewerkt in de 'Leidraad Social Return voor inkopers' van juli 2018.
6. We gaan aan de slag met het creëren van een positief en stimulerend ondernemingsklimaat voor mkb'ers en starters in onze gemeente dat aanzet tot innovatie en duurzame ontwikkeling. Door toepassing van duurzaamheid bij selectie- en gunningscriteria bieden we nieuwkomers en innoverende ondernemers met vernieuwende aandacht voor milieu en sociale leefbaarheidkansen binnen de bestaande wet- en regelgeving.

Uitvoering

De beleidsvorming van duurzaam inkopen met bovenstaande aandachtspunten vormt de belangrijkste taak voor 2019 en 2020. Er zijn een aantal actiepunten waarmee we de komende tijd aan de slag gaan.

1. Duurzaam inkopen als standaard

Met het nieuwe inkoopbeleid krijgt duurzaamheid een vaste plek in het inkoopproces. Voor aanbestedingen boven de €25.000 geldt dat altijd een afweziging moet worden gemaakt over het toepassen van duurzaamheidscriteria. We zetten in op heldere toelichting over het MVI-beleid voor degenen (inkopers) die hierover communiceren richting leveranciers en interne klanten. Om deze communicatie te laten slagen moeten ambtenaren die te maken hebben met inkoop herhaaldelijk en uitgebreid geïnformeerd worden via intranet, mailing en bijeenkomsten en waar nodig training krijgen in MVI.

2. Integreren en borgen van duurzaamheid in inkoop

Een MVI-paragraaf wordt opgenomen in het jaarlijkse inkoopplan, zodat er continu aandacht blijft voor de verdere ontwikkeling van MVI. Daarnaast integreren we duurzaamheid in alle inkoopprocedures en (juridische) documenten, zoals leveringsvoorwaarden en contracten.

3. Fairtrade gemeente

Met de Duurzaamheidsvisie Midden-Groningen is besloten dat we aan de slag gaan om de titel 'Fairtrade gemeente' te behalen. Hiervoor zijn de eerste acties al in gang gezet. Hier is ook een aantal inkoop-eisen aan verbonden voor de eigen organisatie. Als gemeente kopen we fairtrade koffie en thee in. 60% van ons totale ingekochte volume koffie en thee voldoet aan de criteria van eerlijke handel. Tot slot moet middels een raadsbesluit zijn uitgesproken dat binnen vijf jaar 100% van de koffie en thee aan deze criteria voldoet. In de kantine van de gemeente worden minstens vier 'eerlijke' producten aangeboden.

Wat gaan we doen?

- We geven invulling aan de eisen die voortkomen uit de campagne 'Fairtrade gemeente'.
- We ondertekenen het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI)
- We stellen een MVI-actieplan op in lijn met het Manifest MVI
- In het nieuwe inkoop- en contractmanagementbeleid is expliciet invulling gegeven aan MVI
- Fairtrade wordt een eis bij de volgende aanbesteding van koffie en thee
- We gaan externe stakeholders informeren over het nieuwe inkoopbeleid en de gestelde eisen via de gemeentelijke website, mailing, brochures en/of bijeenkomsten.

1. OVERZICHT VOORGESTELDE MAATREGELEN

Nr.	Maatregel	Kosten €-€€€€	Positief milieu-effect	Tijd	Opmerkingen
Mogelijk binnen 2 jaar		(schatting)			
1	Plan van aanpak verduurzaming gemeentelijk wagenpark	€€		Start: Q2 2020 Eind: Q4 2020	
2	Bestickering op duurzame auto's van de gemeente, bijvoorbeeld: "Deze auto rijdt elektrisch/ op waterstof". Een goed voorbeeld moet ook goed zichtbaar zijn.	€		Start: Q1 2020 Eind: Q1 2020	Onderdeel van onze externe communicatie over duurzaamheid. Bestickering is een eenvoudige manier om de omgeving (ook medewerkers) bewust te maken van de genomen maatregelen en kan men het voorbeeld doen laten volgen.
3	Fairtrade wordt een eis bij de volgende aanbesteding van koffie en thee	€€		Start: Q1 2020 Eind: doorlopend	Onderdeel van de Fairtrade gemeente campagne is dat de deelnemende gemeente Fairtrade als eis toepast bij de aanbesteding van koffie en thee.
4	In het nieuwe inkoop- en aanbestedingsbeleid is expliciet invulling gegeven aan MVI	€		Start: Q4 2019 Eind: Januari 2020	
5	We ondertekenen het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen	€		Start: Q1 2020 Eind: Q2 2020	
6	De printers worden standaard ingesteld op dubbelzijdig printen.	€		Start: Q1 2020 Eind: Q1 2020	
7	Opzetten energie monitoring gemeentelijk vastgoed	€€		Start: 2019 Eind: Q1 2020	De software voor de energiemonitoring is aangeschaft. Met ingang van 2020 kan deze worden gebruikt.
8	Duurzaam Meerjaren Onderhoudsplan	€		Start: Q1 2020 Eind: Q4 2020	
9	We onderzoeken welk milieuvriendelijk alternatief voor de kartonnen wegwerpbekers het best past in onze organisatie.	€	 	Start: Q1 2020 Eind: Q2 2020	
10	Met ingang van de nieuwe huisvesting zijn kleine prullenbakken bij elke werkplek vervangen voor recyclebakken op centrale plekken.	€	 	Start: nieuwe huisvesting	Door het grote aantal kleine prullenbakken worden er ook veel plastic vuilniszakken verbruikt. Naast de eigen organisatie ook de medewerkers vragen om zo min mogelijk verpakkingsmaterialen mee te brengen.
11	Vanuit inkoop gaan we in gesprek met leveranciers om te bepalen hoe we de hoeveelheid gebruikt verpakkingsmateriaal kunnen verminderen.	€	 	Start: Q2 2020 Eind: Q2 2020	
12	Bij de aanschaf van nieuwe gereedschappen wordt de voorkeur gegeven aan een elektrische variant indien deze beschikbaar is.	€	 	Start: 2019	Het aanbod van elektrische gereedschap wordt steeds groter en goedkoper. Naast de milieuwinst ook aanzienlijk prettiger voor gebruiker en omgeving.
13	Een interne werkgroep vanuit de afdeling facilitair onderzoekt de mogelijkheden voor betere recycling van ons bedrijfsafval.	€	 	Start: Q2 2019 Eind: Q4 2020	
14	We onderzoeken de toepassing van blauwe diesel (HVO) in ons wagenpark.	€	 	Start: Q2 2020 Eind: Q4 2020	Verschillende leveranciers bieden een opslagtank op eigen terrein.

BIJLAGEN

1. Leidraad: Van MOP naar DMOP

Bron: <https://www.rvo.nl/sites/default/files/Leidraad%20DMOP%20gemeenten%20interactief%20def.pdf>

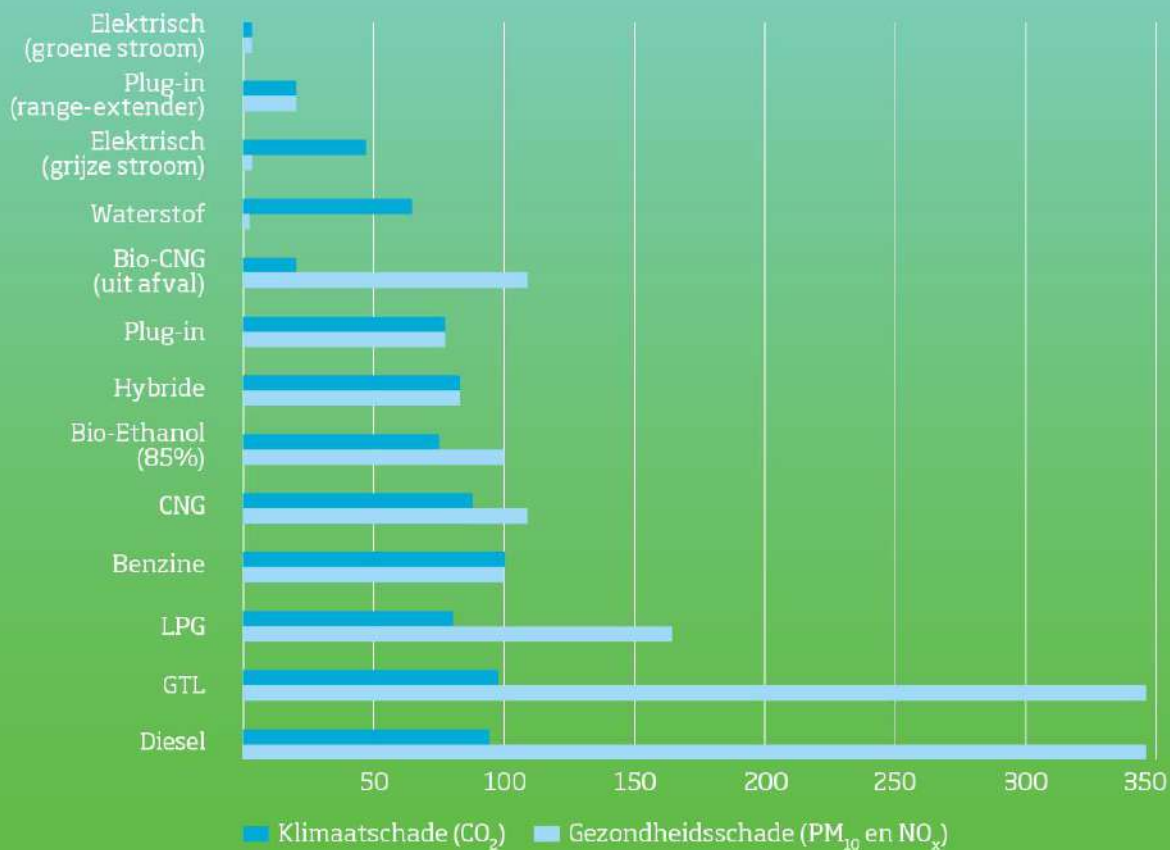
Randvoorwaarden voor een succesvolle aanpak:

- Er is voldoende bestuurlijk en politiek draagvlak
- Historische gebouw- en energiedata zijn beschikbaar
- Cijfers zijn transparant, huren en subsidies ontvlochten
- Gebouwen zijn ondergebracht in één vastgoedorganisatie
- De eigen vastgoedorganisatie heeft voldoende expertise in duurzaamheid, professioneel inkoopbeleid en prestatiecontracten om marktpartijen uit te dagen en scherp te houden
- Goed samenwerken met gebruikers/huurders en creatief oplossen van eigendom en beheer van vastgoed (split incentive)
- (Tijdelijk) budget om te investeren; uitgaan van de totale kosten over de gehele levensduur van de gebouwen, niet alleen de investeringen maar ook de opbrengsten in beeld brengen
- Draagvlak binnen de interne organisatie
- Bijeenbrengen van gemeentelijk vastgoed, samenwerking tussen diensten (afdelingen vastgoed, duurzaamheid, financiën), en een veranderende rol van beheerder naar regisseur vraagt om een zorgvuldig intern communicatietraject (cultuuromslag)

2. Effecten op gezondheid en klimaat per brandstof, NMF

BRANDSTOFRANKING PERSONENAUTO'S

BRANDSTOFRANKING: effecten op de gezondheid en het klimaat

3. Voorbeelden maatregelen verduurzaming afvalstromen bij gemeenten

Preventie

- Afval buiten de deur houden
 - Door duurzaam in te kopen kan de hoeveelheid afval ten gevolge van verpakkingsmaterialen worden teruggebracht. Maak met leveranciers afspraken over de verpakking, door gebruik te maken van retourverpakkingen kan namelijk veel bespaard worden. U kunt hier meer over lezen op <http://www.pianoo.nl/>. Zo bestelt Bibliotheek Rotterdam [kantoorartikelen in herbruikbare kratten](#) en neemt de gemeente Soest in de koopcontracten van computers op dat de leverancier de verpakking terugneemt.
 - Ongewenste post: de gemeente Maassluis heeft [retourstickers](#) gemaakt voor het eenvoudig retourzenden en de gemeente Uitgeest gebruikt [RightOnSpot](#) om ongewenste reclame (zowel op papier als digitaal) buiten de deur te houden.
 - Pas bestellingen aan op het gebruik (denk hierbij aan de inkoop van voedsel, maar ook bij de inkoop van toners of cartridges van printers en de inkoop van bedrukte enveloppen).
- Minder verbruiken
 - [papierbesparingsmaatregelen](#).
 - Gebruik de tonerbesparende modus van printers en kopieermachines, hierdoor gaat de toner twee tot drie maal langer mee.

Hergebruik

- Gemeente Almere wil [plasticverwerkingsfabriek](#) op grondgebied.
- Ministerie van EZK kiest voor [recycling van bekers](#).
- Rotterdam [hergebruikt koffiedrab](#) in plantenbakken.
- Gemeente Almere start competitie voor ideeën [reststromen](#) op weg naar circulaire stad zonder afval.
- De afgeschreven [gevechtscleding van defensie](#) wordt hergebruikt. Er worden dekens van gemaakt.
- Hergebruik [kantoormeubilair](#) Rijk levert 2 miljoen op
- In Rotterdam kunnen medewerkers van het kantorencomplex Europoint via de 'tweedekansvitrine' gebruikte spullen (ver)kopen.
- Vergroot de Hoop zamelt [snoeisel](#) openbaar groen in tegen kanker.
- Museum Boijmans van Beuningen doneert verfresten aan [Scrap](#)
- Schenk verouderde, maar nog bruikbare goederen zoals computers, meubilair etc. aan goede doelen, scholen of de kringloopwinkel. Zo schenkt de gemeente Haarlemmermeer de computers aan [Millenniumdoelen](#) en Zwolle aan het [Deltion College](#).
- Beter afvalscheiding
 - Rijkswaterstaat start proef [afvalscheiding](#) verzorgingsplaats Smalhorst Beilen.
 - Afvalscheidingspercentage verhogen: Hellevoetsluis en Tilburg zetten hiervoor [Waste Care Systems](#) in. [UWV](#), [Wierden](#) en de [belastingdienst](#) plaatsten speciale bakken voor vier of vijf verschillende afvalstromen op centrale punten in het pand.
 - Meer scheiden door gedragsverandering: lees in de brochure ["Wij gaan scheiden! Doe je mee?"](#) en de actie met [gerecyclede pennen](#) hoe het UWV dit aanpakt of lees over [Mascotte Jet in Moordrecht](#).
 - Ambtenaren van de gemeente Wassenaar [spekken kas personeelsvereniging](#) door oud-papier beter te scheiden.
 - Door [mobiele telefoons](#) in te zamelen kunt u het goede doel steunen.
- Overige maatregelen
- Houten onthult eerste [Cradle-to-Cradle lichtmast](#).
- Leeuwarden test [afvalbak op zonne-energie](#).